

Novac i pomirenje

Stručnjaci obično kažu da će presuda Miloševiću uticati na presudu Međunarodnog suda pravde. Možda bi bila logičnija obrnuta pretpostavka da bi presuda Srbiji i Crnoj Gori bila krunski dokaz protiv Miloševića



Možete li da zamislite da će Republika Srbija od jeseni početi da plaća 50 milijardi dolara ratnih reparacija Republici Srpskoj... naime, ono što su Srbijanci tokom '92-'95. godine smatrali bratskom pomoći sunarodnicima u građanskom ratu u Bosni, Međunarodni sud pravde presudiće do kraja godine kao inostranu agresiju države Srbije na državu BiH, odnosno genocid nad njenim narodom, pa dakle, i tamošnjim Srbima. Pošto Srbijanci budu zvanično okrivljeni kao agresori, onda će bosanski Srbi, konsekvntno, biti amnestirani kao vinovnici građanskog rata. Tako će se, eto, ratna podrška Srbijanaca bosanskim Srbima, sada isključivo u finansijskom obliku, nastaviti i u miru pa će svaki prekodrinski brat, doduše na višegodišnje rate, naplatiti još po oko pet hiljada dolara od braće iz matice. I dok će Srbijanci odnosno Crnogorci u očajanju psovati Srbe - Bosance odnosno Hercegovce što su ih uvukli u svoje lokalne svađe sa inovjernim komšijama, oni će odande uzvraćati da ih je Milošević i zavadio sa Muslimanima i Hrvatima i trljati ruke što su dobro naplatili rušenje tradicionalne bosanske multinacionalne idile.

Pošto će po liniji dvostrukog državljanstva (SRJ i BiH) određen procenat pripasti i bosanskim izbjeglicama koje su se trajno nastanile u Srbiji, Srbijanci će dio zelembaća morati da plaćaju i svojim novim sugrađanima i tako će im, za utjehu, bar nešto deviza ostati u zemlji... E to će im, valjda, već biti previše! Izgladnjeli Srbijanci izaći će na ulice sa transparentima "Jebalo vas veslo koje vas je prevezlo!", pa će izbjeglice pred revoltiranim domaćinima masovno pobjeći natrag preko Drine, konačno osvješćene da nemaju rezervnu domovinu, da je BiH njihova jedina država i da su zapravo dio jedinstvene bošnjačke političke nacije, te da ih od ostalih Bošnjaka razlikuje samo drugačije etničko porijeklo. BiH će tako konačno postati ne samo izvana (međunarodno) nego i iznutra (unutarnarodno) priznata država. Manji entitet će prestati da postoji kao Republika Srpska i evoluirati u multietničku regiju u okviru decentralizovane samoodržive države, pa više neće biti potrebe za protektoratom. Onda ih jedva još preostalih deset procenata Hrvata imali bi da biraju ili da se i sami utope u jedinstvenu bošnjačku političku naciju ili da se svedu na nacionalnu manjinu, tek status konstitutivnog naroda bi svakako izgubili.

Priznaćete da teško možete i da zamislite opisani scenario raspleta. Ali, u Sarajevu ipak imaju upravo takvu viziju pozitivnog ishoda svoje tužbe pred Međuna-

rodnim sudom pravde, dok u Beogradu raste zabrinutost ne toliko zbog moguće negativne presude, koliko zbog ogromnog odštetnog zahtjeva, agent bošnjačke tužbe u Hagu Sakib Softić reparacije stavlja u drugi plan. "Neophodno je da se Jugoslavija optuži kako bi se podstakao proces unutarbosanskog pomirenja koji će biti moguć tek kada Srbi u Bosni shvate da je tuđa država uništila ranije mirno multikulturno bosansko društvo." Naravno, kakva god bila presuda Međunarodnog suda pravde, Srbi u Bosni neće nikada shvatiti da ih je da se late oružja protiv komšija natjerao Milošević, a ne Izetbegović. Ali su zato odmah shvatili da Sakibova neozbiljna teza može po njih imati vrlo ozbiljne konsekvence. Ako bi rat bio vanjska agresija a ne građanski, to jeste etničko-vjerski sukob, onda bi i njegova tekovina Republika Srpska bila dovedena u pitanje. Kao "genocidna tvorevina", kako to bošnjački lideri već godinama uporno ponavljaju, uprkos tome što su i sami potpisali Dejtonski sporazum.

Znaju dobro u Sarajevu da je potvrda sudske nadležnosti, koju je Beograd pokušao da ospori, tek početak procesa, da proces može trajati beskonačno dugo, da je presuda krajnje neizvjesna, da je procjena štete dozlaboga komplikovana, da je tek naplata reparacija na još dužem štapu. Kao što znaju i da se pozamašna ulaganja u sudske troškove, advokatske i ekspertske timove, putovanja i

dnevnice, mogu završiti kao promašena investicija iz ionako siromašnog entitetskog budžeta. Međutim, kada je riječ o projektu nacionalne države koju većina njenih građana nije nikada prihvatila, koju susjedi svaki čas osporavaju, i u koju i međunarodna zajednica sve manje vjeruje, onda nijedna cijena nije previsoka i nikakav rizik nije prevelik.

Najveća prepreka je ipak što ni Mirko Šarović u aktuelnom Predsjedništvu BiH kao nijedan prethodni srpski predstavnik u državnom vrhu ex-džu republike, nije dao neophodnu saglasnost da se SRJ okvalifikuje kao agresor. Biljana Plavšić i Nikola Koljević, pošto nisu imali pravo veta, napustili su Predsjedništvo pošto ih je muslimansko-hrvatska većina nadglasala u proglašavanju vanrednog stanja. Njihovi nasljednici Mirko Pejanović i potpisnik ovih redova, koji su svoje angažovanje uslovili pravom veta, usprotivili su se uvođenju ratnog stanja i definisanju JNA, Srbije i Crne Gore kao agresora, pa je inicijativa komandanta glavnog štaba generala Sefera Halilovića bila skinuta sa dnevnog reda Predsjedništva. Da bi mogao da donese takvu odluku, Izetbegović je održao sjednicu u dvonacionalnom sastavu, ali je ona, bez glasova Srba, bila još manje legitimna nego prethodna. Tanja Ljujić-Mijatović, kao sljedeća popuna, kooptirana je potpuno nelegalno jer nije ni učestvovala na izborima za Predsjedništvo 1990. godine, a poslijeratni srpski predstavnici u državnom vrhu BiH, Momčilo Krajišnik pa i Živko Radišić, blokirali su sve inicijative svojih bošnjačkih i hrvatskih kolega prema Međunarodnom sudu protiv SRJ.

Ne manje važno jeste da je međunarodna zajednica ne samo tokom rata nego i uoči početka rata u BiH prihvatila realnost tri strane u konfliktu te pregovore izmjestila iz legalno izabranih, naprije republičkih, a onda i državnih organa. Kao što o sudbini raspadajuće SFRJ lord Karington nije pregovarao sa Bogićem Bogićevićem, Vasilom Tupurkovskim, Sejdom

Bajramovićem, Jugoslavom Kostićem i ostalim članovima kolektivnog šefa savezne države, nego sa Tuđmanom, Miloševićem, Gligorovim i drugim predsjednicima republika, tako je i Kutiljero u Lisabon, pored Izetbegovića kao nacionalnog lidera, pozivao Radovana Karadžića i Matu Bobana, a ne članove Predsjedništva BiH Plavšićevu i Koljevića, odnosno Stjepana Kljujića i Franju Borasa, mada šefovi SDS-a nisu imali baš nikakve državne funkcije.

Ni Predsjedništvo, ni parlament ni vlada ne samo da se nisu usprotivili takvoj međunarodnoj delegitimizaciji najviših organa vlasti BiH nego su čak lisabonski izleti Karadžića i Bobana finansirani iz državnog budžeta. Kada su krajem juna 1992. godine Karington i Kutiljero zajedno posljednji put došli u Sarajevo da bi obnovili trostrane pregovore o unutrašnjem uređenju BiH, Izetbegović je pokušao da relegitimizira kolektivni državni vrh i izbacila iz igre Karadžića i Bobana kao partnere. Međutim, autor ovog teksta je posrednicima Evropske unije objasnio da jeste Srbin, ali ne i predstavnik srpskog naroda jer je biran na listi multinacionalne stranke reformista tako da ne može da tvrdi da iza sebe ima ijedan srpski glas te da nacionalni mandat imaju jedino vođe SDS-a. Mariofil Ljubić iz HDZ-a je, istina, izrazio spremnost da predstavlja Hrvate, ali su to Karington i Kutiljero uslovili ovlašćenjem Mate Bobana koje on nije imao. A pošto je Izetbegović, opet, rekao da ne želi da pregovara sa teroristima Karadžićem i Bobanom, gosti su prekinuli sastanak i prije odlaska novinarima za javnost detaljno prepričali tok razgovora. I svi kasniji međunarodni planovi za rješenje bosanske krize, uključiv i Dejtonski, polazili su od tri ratujuće nacionalne strane u unutrašnjem sukobu i vođeni su između de facto predstavnika Republike Srpske, Hrvatske Republike Herceg-Bosne i Muslimanske Republike Bosne koji su istovremeno tragikomično simulirali da predstavljaju cijelu BiH. A nikada, ama baš nikada, pregovori nisu vođeni između predsjednika "genocidnog agresora" SRJ i kolektivnog Predsjedništva "napadnute" BiH, kako slijedi iz tužbe koju u Hagu zastupa agent Sakib Softić.

Jeste, naravno, realnost da su Srbija i Hrvatska nacionalne matice srpsko-hrvatske većine građana BiH i da je sasvim prirodna manifestacija solidarnosti sa svojim sunarodnicima sa druge obale Drine i Une. Nije sporan veliki uticaj srpskog i hrvatskog lidera na ukupne nacionalne korpuse, s tim da je Tuđman kao predsjednik HDZ-a bio i formalno nadređen ogranku stranke u BiH, dok je Miloševićev SPS bio ideološki udaljen od SDS-a, i da je dolazilo do ozbiljnih političkih razilaženja (Jahorinska skupština, zatvaranje granice i sl.). Konkretna humanitarna, ekonomska, politička i vojna pomoć zvaničnog Beograda jednoj od tri sukobljene strane u BiH ne može se poistovjetiti sa agresijom, kako slijedi iz tužbe koja je iz Sarajeva adresirana u Hag. Zato NATO

1995. godine i nije bombardovao Jugoslaviju nego Republiku Srpsku, a Milošević u Dejtonu nije pregovarao u ime svojih Srbijanaca nego je prema specijalnom ovlaštenju zastupao bosanske Srbe, kao i Tuđman lokalne Hrvate. Država SRJ, kao i Hrvatska, bila je samo garant mirovnog sporazuma, a ne ratujuća, to jest pobjednička ili poražena strana.

U isto vrijeme, to jest istim dokumentom, suspendovani su i svi jednostrani akti koje je u međuvremenu preduzela bilo koja od tri nacionalne strane, odnosno RS, Herceg-Bosna i vlast u Sarajevu. Konsekventno, to je obuhvatalo i tužbu protiv Jugoslavije upućenu tokom 1993. Sarajevski nedeljnik "Slobodna Bosna", istina, sada tvrdi da poništavanje nije išlo generalno i po automatizmu, nego pojedinačno na konkretnu inicijativu planova trojnog Predsjedništva, te da je Momčilo Krajišnik, navodno, propustio da reaguje u predviđenom roku od tri mjeseca. No, da je zaista bilo tako, on sam bio bi uhapšen već pri svom prvom poslijeratnom dolasku na posao u Sarajevo, jer bi bila na snazi zabrana SDS-a kao terorističke organizacije i potjernica protiv njenih lidera.

Na svojevrsan način pitanje praktično bošnjačke tužbe protiv SRJ pred Međunarodnim sudom pravde još je jedna varijacija na staru temu "agresija ili građanski rat". Ako je početkom '92. u vezi sa tim i bilo mjesta nedoumicama, otvaranje drugog fronta u jesen '93. otklonilo je sve dileme. U BiH su se tukli i Srbi protiv Muslimana, i Hrvati protiv Srba, i Muslimani protiv Hrvata, sa uplitanjem oba susjeda. Dejtonski sporazum je, zapravo, izašao u susret srpskim zahtjevima za maksimalnu zaštitu ravnopravnosti (Republika Srpska, Dom naroda u parlamentu, konsenzus u kolektivnom šefu države, paritet u Savjetu ministara) i potvrdio naknadnu pamet međunarodne zajednice da je priznanju države BiH trebalo do prethodi sporazum o unutrašnjem uređenju. Obrnut redoslijed je omogućio muslimansko-hrvatskoj koaliciji da antiustavno ignoriše volju jednog konstitutivnog naroda uz, dakako, negativno uplitanje sa strane.

Ako je nadležnost Međunarodnog suda pravde potvrđena, to ne znači da su potvrđene i nadležnost tužitelja i opravdanost optužbe. O tome je možda najsazetije i najpreciznije progovorio u intervjuu za "Dane" (novembar '97) istaknuti bošnjački intelektualac; pravnik i teolog Halid Čaušević: "Ako bismo dobili takav spor, tada bi Evropa i svijet skočili sami sebi u stomak. U prvom redu treba dokazati gdje je ta agresija i šta je agresija. Agresija je napad jedne države na drugu. Gdje je ta druga država? Srbija je napala... koga? Bosne i Hercegovine u ono doba nije bilo. Priznanje još nije postojanje države. Država mora i faktički postojati. Bosna nije faktički postojala... u pravnom smislu, BiH je mogla biti priznata od ne znam koliko država. I NDH je priznalo više od 30 država. Država, da bi bila država, mora imati tri osnovna elementa: teritorij, narod i vlast. BiH nije imala ni jedno, ni drugo ni treće. Imala je Sarajevo i još nekoliko gradova. Ni govora o agresiji. Ovo je bio građansko-konfesionalni rat kojeg je Alija svojom nemudrom politikom isprovocirao. Mi smo imali mogućnost da se sporazumijemo sa Srbima i Hrvatima i da Bosnu podijelimo na tri dijela. A da opet ostane nekako cijela. Kao konfederacija."

Mnogi stručnjaci, i u Sarajevu i u Beogradu, smatraju da bi presuda Slobodanu Miloševiću pred Međunarodnim sudom za ratne zločine, takođe u Hagu, mogla da prejudicira i ishod ovog drugog haškog procesa. Možda bi logičnija bila obrnuta pretpostavka: da bi presuda Srbiji (i Crnoj Gori) za agresiju i genocid bila krunski dokaz Karli del Ponte protiv bivšeg šefa države SRJ. Individualna odgovornost se ne proteže na cijelu državu, ali odgovornost države svakako teško može mimoći njenog predsjednika. I vremenski redoslijed ide u prilog ovoj pretpostavci: proces Miloševiću mora trajati nekoliko godina, a proces Srbiji (i Crnoj Gori) može i kraće.

NENAD KECMANOVIĆ

<http://www.nin.co.yu/2003-02/20/27460.html>